

УДК 332.14

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/156-2>**Громова Т. М.**кандидат економічних наук, доцент,
Університет державної фіскальної служби України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2719-6221>**Hromova Tetiana**

University of the Stat Fiscal Service of Ukraine

СТАЛИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ І РЕГІОНІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Важливу роль в розвитку країни відіграє сталий розвиток міст і регіонів. Саме він являє собою загальну концепцію, яка стосується необхідності встановлення рівноваги між задоволенням сучасних невпинно зростаючих потреб людства, за умов обмежених факторів виробництва, і захистом інтересів майбутніх поколінь. При цьому важливу роль відіграє забезпечення захисту довкілля. Епоха сьогодення відображає факт, за якого половини населення Землі проживає у містах, в порівнянні з минулим століттям, де міське населення становило не більше 1/3 від всього населення планети. Все це призводить до нагальної потреби у вивченні особливостей життєдіяльності міст та розробки сучасної стратегії розвитку міст і регіонів, враховуючи всі інституції та різні чинники.

Ключові слова: місто, регіон, стратегічний план, сталий економічний розвиток, економіка, громада, бізнес.

STEADY ECONOMIC DEVELOPMENT OF CITIES AND REGIONS: PROBLEMS AND PROSPECTS

Development of cities determines efficiency of changes of national character largely. He influences on development of both region and state on the whole. Due to the system of social and economic indexes maybe objectively to estimate the positive changes of terms of life of local community, and a subjective estimation is possible through the direct feeling society of level of the personal comfort. It should be noted that the special actuality range of problems of the strategic planning of development city and regions in Ukraine purchased in connection with reform of state administration. Every city must have the strategic planning of development, the systematic process of making decision, that represents the necessities of society, is represented in that. This strategy must envisage the improvement of level of welfare of population and increase of rates of development of competitiveness of city or region. She must combine in itself the aspects of economic, social and ecological development of territory and to represent the collaboration of power, business and society. Strategy of every city or region helps to form common vision of prospects and develop the certain stage-by-stage projects of development, that are clear both for territorial society and for society on the whole. Success of strategy depends on that, as far as she is clear and purposeful, a process must be realistic, balanced, flexible and to induce to the actions. Informative basis for planning of development of territorial society is a profile of society, that contains the analysis of indexes of amount, quality and dynamics of change of her resources. This profile of society is a that initial document that gives an opportunity to define the most actual problems and calls. The next important element of analysis of environment is research of opinion of representatives of local business, different public organizations and citizens. Important also there is realization of SWOT analysis in that examine external factors – with the estimation of basic threats and possibilities, and internal – with the estimation of strengths and weaknesses of territorial society. All knowledge that is got and systematized in the process of the conducted analysis of factors of development of society are one of key resources for the further analysis of development of city status.

Keywords: city, region, strategic plan, steady economic development, economy, society, business.

JEL classification: R23, R38, R58.

Постановка проблеми. Сучасний світ трактує нові правила людству щодо ефективного та раціонального використання факторів виробництва, а світова конкуренція та глобальні виклики постійно дають зрозуміти про стрімко зростаючу їх вичерпність. Все це спонукає громади міст України глибоко аналізувати ситуацію сьогодення та діяти за принципами креативної економіки, використовувати власні переваги та можливості для отримання кращого доступу до факторів виробництва. В зв'язку з цим, для зниження негативних наслідків на економіку міст від коливань міжнародних фінансових ринків, а також залежності від зовнішнього кредитування, останнім часом все більше акцентується увага на ефективному використанні власних факторів виробництва. Це відбувається завдяки дієвій територіальній згуртованості, яка базується на чітко вибудованих принципах партнерства влади, громади та бізнесу.

Саме в такому тотемі відбуваються ефективні зміни в місцевому економічному розвитку, де відчувається роль громад (представників бізнесу, асоціації підприємців, громадськості та науковців) в тісній співпраці з органами місцевого самоврядування, де чітко вибудовані стратегічні плани розвитку міст і регіонів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем сталого економічного розвитку міст і регіонів та їх стратегічні аспекти, комплексне вимірювання висвітлені в наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених: Микитась М.В., Плоский В.О. [1], Гопцій Д.О., Коваленко М.Й. [2], Сич О.А. [3], Войчук М.В. [4], Кан М. [5], Д. Макларен та Дж. Агйеман [6], Ф. Беркес, Ц. Фольке, Дж. Колдінг [7]. Їх наукові здобутки показали різні методи дослідження та бачення проблем і шляхів вирішення сталого економічного розвитку міст і регіонів, але враховуючи

сучасні тенденції креативної економіки дана тематика є актуальною і потребує нових досліджень та деталізації існуючих. Підтвердженням цього є зростаючий інтерес до розробки стратегії розвитку міста, в робочу групу якої включаються представники міської та регіональної влади, бізнесу, громади, науковці.

Мета статті. У статті поставлено за мету визначити проблеми у сфері сталого економічного розвитку міст і регіонів, обґрунтувати значимість розробки стратегічного плану розвитку міста та дослідити перспективи формування і реалізації даної стратегії за умов креативної економіки.

Виклад основного матеріалу. Нова парадигма розвитку суспільства, за сучасних економічних умов, отримала назву «сталий розвиток», який передбачає, в першу чергу, взаємодію природи і суспільства. Саме дотримання балансу між навколишнім середовищем та господарською діяльністю людини дає сталий економічний розвиток як міста, так і країни в цілому.

Поняття «сталий розвиток міста», ми можемо побачити в різних трактуваннях, але їх суть зводиться до єдиного – це збалансування та добробут міста в усіх сферах. Так, на думку А.А. Мозгового, під сталим міським розвитком, він розуміє соціально, економічно та екологічно збалансовані зміни суспільно-територіальної системи міста, спрямовані на максимально повну реалізацію всіх складових його потенціалу розвитку і запобігання можливим тенденціям погіршення якості життя населення» [8]. За визначенням ООН, стійке місто – це місто, у якому: досягнення у суспільному, економічному і фізичному розвитку постійні. Стійке місто: 1) постійно забезпечене природними ресурсами, від яких залежить стійкий розвиток; 2) підтримує довготривалу безпеку мешканців, у тому числі й від природних катастроф; 3) досягає високого рівня життя при збереженні природного середовища, ресурсів і екологічної рівноваги усієї економічної й громадської діяльності городян [9]. Авторем інноваційної економічної теорії сталого розвитку, системно висвітленої в монографії «Поza зростання: економічна теорія сталого розвитку» (Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development), є провідний дослідник економічних аспектів забруднення довкілля, колишній економіст Світового банку Герман Дейлі. Спираючись на визначення Комісії ООН та науковий аналіз, Г. Дейлі логічно тлумачить термін «сталий розвиток» як означення гармонійного, збалансованого, безконфліктного прогресу всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн нашої планети за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли у процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішується комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками [10].

В сучасних інтеграційних процесах України з ЄС, однією з важливих складових державної регіональної політики є стратегічна розробка та впровадження політики сталого міського розвитку. Аналізуючи економіку більшості міст України, чітко видно досягнення їх сталого розвитку, яке відбуваються через зміни у різних сферах.

Також відзначається тенденція до розвитку мережі організацій громадянського суспільства, що сприяє активному залученню громадськості до

прийняття рішень і розробки політики сталого розвитку на місцевому рівні. Однак, за показниками сталого розвитку, Україна значно відстає від європейських країн. Основними напрямками подолання цієї ситуації є:

- Узгодження загальнодержавних, регіональних та місцевих концепцій, стратегій та програм, зорієнтованих на сталий розвиток міст (територій) з урахуванням перспектив міждержавної, міжрегіональної співпраці України та ЄС у цій сфері.

- Державна підтримка міст у вирішенні місцевих соціально-економічних, екологічних проблем на засадах сталого розвитку.

- Реновація генеральних планів розвитку міст.

- Впровадження заходів щодо залучення інституцій громадянського суспільства до співпраці з муніципалітетами у сфері сталого розвитку міст.

- Розвиток державно-приватного партнерства облаштування території міст, «екологізації» виробництва [11].

Очевидним стає те, що сталий розвиток міст і регіонів є запорукою економічного зростання держави в цілому. Адже саме в містах зосереджений фінансовий, науковий та демографічний потенціал суспільства. Слід окреслити, що українські міста характеризуються нерівномірністю розвитку, який проявляється у концентрації потенціалу в столиці та окремих обласних центрах і в той же час накопиченням кризових явищ на периферії. Це все характерне для такого явища, як «депресивні території», тобто певні населені пункти, постпромислові міста чи їх частини. В зв'язку з цим, необхідним є не лише відновлення потенціалу та забезпечення покращення соціально-економічних показників в містах, але й про масштабне запровадження програм ревіталізації міського простору, яку науково подає Сич О.А. Під ревіталізацією вона розуміє комплексний процес відновлення урбанізованої території, яка піддалась процесу структурної деградації, спричиняючи кризовий стан, що робить неможливим або суттєво ускладнює нормальний економічний і суспільний розвиток як даної території, так і урівноважений розвиток цілого міста [3].

Кожне місто і регіон потребує розроблення виваженого та всебічно продуманого стратегічного плану, в якому повинно бути охоплено всі напрямки міста. Сталый економічний розвиток міста і регіону передбачає злагоджену роботу всіх напрямків, які передбачають розробку та виконання стратегічного плану на певний період. До основних пунктів роботи відносять:

- здійснення аналізу внутрішнього потенціалу та зовнішнього середовища;

- проведення всебічного експертного опитування представників бізнесу;

- прогнозування майбутнього міста та пріоритетів його розвитку;

- складання алгоритму цілей головних напрямів та формування плану дій для реалізації стратегічного плану;

- створення механізму управління стратегічним планом та ухвалення його проекту;

- популяризація процесу стратегічного планування, як серед громади так і в зовнішньому середовищі;

- презентація та сприяння схваленню проекту стратегічного плану певними державними установами;
- затвердженню стратегічного плану міською радою.

Обов'язковим етапом забезпечення сталого економічного розвитку міста і регіону є виважене стратегічне планування, що являє собою системний шлях до управління змінами та досягнення консенсусу в громаді. Воно передбачає створення спільного бачення економічного майбутнього розвитку як органами місцевої влади так і громади в цілому, встановлення проблем та креативні шляхи її вирішення через призму злагоджених дій.

Значним пунктом стратегічного планування є тісна співпраця між лідерами бізнесу та посадовцями місцевої влади, що призводить до створення публічно-приватного партнерства, яке дає позитивний вплив на місцевий діловий клімат. Таке партнерство сприяє конкурентному становищу громади, допомагає у вирішенні різних питань, що пов'язані із рівнем життя всіх мешканців міста. Слід зазначити, що стратегічний план кожного міста розробляється виходячи з потреб територіальної громади міста та включає комплексну систему завдань, яка ґрунтується на реаліях поточної ситуації та рівня розвитку міста. Стратегічне бачення та місія відображають стан, в якому громада має опинитися в результаті реалізації даного стратегічного плану.

Кожне місто має певний проект свого розвитку, який чітко прописує у стратегічному плані і в подальшому має відбиток на регіоні. На першій стадії робіт зі стратегічного планування доцільно здійснити аналіз реально існуючої ситуації в економіці міста, завдяки отримання інформації від управлінь та відділів виконкому, управління статистики та інших установ. Для цього розробляється Профіль громади міста, де відображена інформація про наступне:

- демографічна замітка про місцеве населення;
- місцева економічна база;
- комунальна і технічна інфраструктура;
- стан довкілля та умови життя.

Останнім часом великої популярності набирає проведення SWOT-аналізу, як сучасного методу стратегічного управління. За його допомогою можна вивчати в нерозривному зв'язку зовнішнє та внутрішнє середовища підприємств чи інших об'єктів, зокрема їхні сильні (Strengths) та слабкі (Weaknesses) сторони, можливості (Opportunities) та загрози (Threats), а також розробляти стратегії розвитку. При проведенні SWOT-аналізу необхідно визначити не лише можливості та загрози зовнішнього середовища, але й виявити ймовірність використання та вплив обраних можливостей і загроз на результати діяльності області [12].

SWOT-аналіз доцільно проводити як по регіону, так і по місту, а також в розрізі визначених пріоритетних напрямків розвитку та в розрізі певних відібраних галузей. Його доцільно проводити за такими категоріями:

- природно-ресурсний потенціал;
- економічний потенціал;
- науково-технічний потенціал;
- стан навколишнього природного середовища;
- трудовий потенціал;
- рекреаційний потенціал;
- рівень природо-технічної безпеки;

- просторово-економічний потенціал;
- людський потенціал;
- розвиток інфраструктури.

В першу чергу потрібно визначити синергетичну взаємодію чинників у рамках кожного з елементів SWOT-аналізу, для подальшого визначення стратегічної орієнтації, чітко визначених порівняльних переваг і забезпечення можливості управління економічним ризиком.

Основні проблем економічного розвитку міста і регіону висвітлюються у зовнішньому та внутрішньому аналізі з урахуванням даних Профілю громади та результатів опитування і слугують формулюванню стратегічних напрямів та цілей їх розвитку на певний період часу.

Для визначення співвідношення потенціалу міста із зовнішнім середовищем необхідно здійснити аналіз за певними категоріями, що дасть інформацію щодо виявлення можливостей та загроз. До таких категорій слід віднести ситуації на рівні:

- зовнішньоекономічному;
- зовнішньополітичному;
- макроекономічному;
- демографічно-соціальному;
- геоелектрономічному та геополітичному положенні.

Враховуючи багатофункціональність як міста, так і регіону в цілому – їх слід розглядати у вигляді логістичної системи вхідних та вихідних потоків, які зумовлені використанням факторів виробництва, а також наявністю внутрішнього та зовнішнього середовищ. Дані середовища містять в собі прояв основних етапів економічного ланцюга «виробництво–розподіл–обмін–споживання», який можливий лише за умов досконалого сталого розвитку міста і регіону. Для визначення міри прояву та функціональності даного ланцюга необхідно використовувати кількісні методи дослідження, до яких відносять [13]:

1. Метод стандартизації – для приведення показників, які дають змогу характеризувати рівень раціонального використання та відтворення соціо-еколого-економічних ресурсів, стан соціо-еколого-економічної безпеки та логістичності розвитку міста;

2. Метод продукування максимуму ентропій – для оцінювання рівня стійкого розвитку міста, що детерміноване зумовленістю раціонального використання та відтворення соціо-еколого-економічних ресурсів, соціо-еколого-економічної безпеки й визначається показниками стану.

3. Метод інтегральних показників. Формування інтегральних показників – це розгляд нормованого простору індикаторів. Кожен із окремих індикаторів формує деякий вектор, що визначає конкретну точку цього простору. Евклідову норму цього вектора (довжину) можна вважати інтегральним індикатором. Відтак, на ґрунті індикаторів використання соціальних, екологічних, економічних ресурсів, відтворення соціальних, екологічних, економічних ресурсів, соціальної, економічної, екологічної безпеки, оптимальності, інтенсивності, навантаженості й екологічності сформуємо інтегральні показники використання соціо-еколого-економічних ресурсів, інтегральний показник відтворення соціо-еколого-економічних ресурсів, інтегральний показник соціо-еколого-економічної безпеки й інтегральний показник логістичності.

4. Графічний метод, який використовується для наочної візуалізації даних за допомогою графічних символів, рисунків, які умовно виражають числові показники стійкого розвитку та його забезпечення.

5. Метод порівняння уможливорює встановлення того загального, що притаманне декільком об'єктам аналітичного дослідження, а виявлення загального, повторюваного в соціальних, екологічних та економічних явищах є кроком на шляху до пізнання закономірностей забезпечення стійкого розвитку міст та агломерацій.

Провівши дослідження за показниками густоти населення країн світу, стає очевидним, що більше половини населення світу проживає в міських районах, а сталий розвиток може бути лише за умов істотних змін та підходів до того, яким чином будуються міські райони та здійснюється керування ними. Стрімке зростання інфраструктури міст у країнах, що розвиваються, призводить до активізації міграції з сільських районів до міста, яка викликає бум у мегаполісах. Це призводить до того, що в багатьох містах нагальною потребою стає удосконалення міського планування і управління, яке буде сприяти вирішенню багатьох проблем, серед яких є: громадський транспорт, медичні заклади та заклади освіти, паркові зони відпочинку тощо.

Сьогодні фахівці наголошують на тому, що місто є центральним фактором соціального й економічного розвитку людства, центром суспільного життя та національної економіки, хранителем культури, спадщини та традицій. Міста відіграють ключову роль у процесах зміни стилю життя населення, моделей виробництва та споживання, просторової структури розселення та розміщення виробництва [14].

Разом з тим місто несе відповідальність за екологічні проблеми людства та руйнацію природного капі-

талу. У місті також найбільш гостро відчувається порушення соціальної, політичної, архітектурної, ресурсної й екологічної рівноваги. Водночас міський рівень – це найменший масштаб, у якому можливе конструктивне інтегральне цілісне вирішення цих проблем [9].

Отже, стратегія міста повинна бути лише така, яка дозволяє зберігати природу, та використовувати найбільш цінні відновлювані ресурси, а будь-який регіон жодним чином не повинен завдавати екологічного або соціального збитку іншому регіонові, а навпаки підтримуватися збереження природно-ресурсного потенціалу.

Висновки. Підсумовуючи досліджувану тематику, із впевненістю можна казати, що на сьогоднішній день більшість українських міст та регіонів є драйверами економічного розвитку країни, які чітко бачать стратегію розвитку та цілеспрямовано йдуть по ній. Сучасне місто позиціонує себе як складна структурована система, що має ряд варіативних наборів складових, які відображають самоорганізацію та розвиток.

Слід зазначити, що лише спільними зусиллями місцевої влади, бізнесу та неурядових громадських організацій можливо досягти єдиного бачення стратегічного плану для сталого розвитку міста і регіону. Так як саме вони можуть надати реальні пропозиції щодо планів дій та завдань для забезпечення сприйняття мешканцями міста рішень, які в подальшому будуть прийматися у процесі затвердження та реалізації стратегії.

Дана тема є досить актуальною на сучасному етапі розвитку країни, тому потребує постійного дослідження як на рівні конкретного міста, так і на рівні регіону. Подальші дослідження можуть бути присвячені аналізу, систематизації та узагальненню результатів реалізації стратегічного плану конкретних міст та регіонів країни.

Список використаних джерел:

1. Микитась М.В., Плоский В.О. Сталий розвиток міст: стан досліджень, міжнародний та український досвід. *Energy efficiency in civil engineering and architecture*. Issue No. 9. P. 168–173. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/enef_2017_9_31.pdf (дата звернення: 17.07.2020).
2. Гопцій Д.О., Коваленко М.Й. Оцінка сталого розвитку міст. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Випуск 2 (33). URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpdu_2011_2_47.pdf (дата звернення: 17.07.2020).
3. Сич О.А. Ревіталізація як механізм забезпечення сталого розвитку міст. *Європейські перспективи*. 2016. № 1. С. 27–33. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2016_1_6.pdf (дата звернення: 17.07.2020).
4. Войчук В.М. Місце та роль управління проектами в процесі сталого розвитку. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Луцьк, 20–22 верес. 2018. С. 41–43. URL: <https://inter-dep.eenu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/20-22-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%8F-2018.pdf#page=41> (дата звернення: 17.07.2020).
5. Kahn M. Concepts, definitions, and key issues in sustainable development: the outlook for the future. Proceedings of the 1995 International Sustainable Development Research Conference, Manchester, England, Mar. 27–28, 1995. Keynote Paper. P 2–13. URL: https://ra.eenu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/Dysertatsiya_Vojchuk5.pdf (дата звернення: 17.07.2020).
6. McLaren D., Agyeman J. Sharing Cities: A Case for Truly Smart and Sustainable Cities. URL: <https://doi.org/10.1080/07393148.2017.1339416> (дата звернення: 17.07.2020).
7. Berkes F., Folke C., Colding J. Linking Social and Ecological Systems: Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience. Cambridge: University Press. 1998. URL: https://books.google.com.ua/books?id=XixuNvX2zLwC&pg=PA1&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 17.07.2020).
8. Мозговий А. А. Сталий розвиток міст: передумови та суперечності. *Сталій соціально-економічний та екологічний розвиток: від теорії до практики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 листоп. 2014 р., м. Дніпропетровськ. С. 58–61. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.07.2020).
9. ООН – ХАБИТАТ – Програма ООН по розвитку населених пунктів. URL: <http://www.un.org/ru/ga/habitat> (дата звернення: 17.07.2020).

10. Пиріков О.В., Султанова Д.А. Теорія і практика сталого розвитку. Реалії та перспективи. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012 р. URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=1367> (дата звернення: 17.07.2020).

11. Забезпечення сталого розвитку міст як складова соціально-економічної модернізації регіонів України. Аналітична записка. Державна служба статистики України. 2014 р. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1611/> (дата звернення: 17.07.2020).

12. Стратегічне дослідження регіонів України за допомогою SWOT-аналізу : кол. моногр. / за ред. О. Л. Тощкої. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153579977.pdf> (дата звернення: 17.07.2020).

13. Аверкіна М.Ф. Методологічні засади дослідження сучасних міських процесів. Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Економіка міста та урбаністика», КНЕУ, березень 2018 р. С. 59–61. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/kreit/2018/CityAndUrbanSciences2018.pdf (дата звернення: 17.07.2020).

14. Бойко-Бойчук О.В. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07bovmmd.htm> (дата звернення: 17.07.2020).

References:

1. Mykytas M.V., Ploskyi V.O. (2017) Stalyi rozvytok mist: stan doslidzhen, mizhnarodnyi ta ukraïnskyi dosvid. [Steady development of cities : the state of researches, international and Ukrainian experience]. *Energy-efficiency in civil engineering and architecture*. No. 9, pp. 168-173. Available at: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/enef_2017_9_31.pdf (accessed 17.07.2020).

2. Hoptsi D.O., Kovalenko M.I. (2011) Otsinka staloho rozvytku mist [Estimation of steady development of cities. Theory and practice of state administration]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, Vol. 2 (33), Available at: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Tpdu_2011_2_47.pdf (accessed 17.07.2020).

3. Sych O.A. (2016) Revitalizatsiia yak mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku mist [Revitalization as a mechanism of providing of steady development of cities]. *Yevropeïski perspektivy* [European perspectives] no 1, pp. 27-33. Available at: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/evpe_2016_1_6.pdf (accessed 17.07.2020).

4. Voichuk V.M. (2018) Místse ta rol upravlinnia proektamy v protsesi staloho rozvytku [A place and role of management projects are in the process of steady development]. *Proceedings of the Suchasni trendy mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn & Upravlinnia proektamy Yevropeïskoho Soiuzu: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Lutsk, 20-22 September, 2018.) pp.41-43. Available at: <https://inter-dep.eenu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/20-22-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%8F-2018.pdf#page=41> (accessed 17.07.2020).

5. Kahn M. (1995) Concepts, definitions, and key issues in sustainable development: the outlook for the future. *Proceedings of the 1995 International Sustainable Development Research Conference, Manchester, England, Mar. 27–28, 1995. Keynote Paper*, pp. 2–13. Available at: https://ra.eenu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/Dysertatsiya_Vojchuk5.pdf (accessed 17.07.2020).

6. McLaren D., Agyeman J. (2017) Sharing Cities: A Case for Truly Smart and Sustainable Cities. Available at: <https://doi.org/10.1080/07393148.2017.1339416> (accessed 17.07.2020).

7. Berkes F., Folke C., Colding J. (1998) *Linking Social and Ecological Systems: Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience*. Cambridge: University Press. Available at: https://books.google.com.ua/books?id=XixuNvX2zLwC&pg=PA1&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (accessed 17.07.2020).

8. Mozghovyi A.A. (2014) Stalyi rozvytok mist: peredumovy ta superechnosti [Steady development of cities : pre-conditions and contradictions] *Proceedings of the Stalyi sotsialno-ekonomichnyi ta ekolohichnyi rozvytok: vid teorii do praktyky: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., (13 – 14 lystop. 2014 r., m. Dnipropetrovsk) pp. 58-61*. Available at: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1> (accessed 17.07.2020).

9. OON – KhABYTAT – Prohramma OON po rozvytyiu naselennykh punktov [The United Nations Human Settlements Programme, UN-HABITAT is Program of the UNO on development of settlements] Available at: <https://www.un.org/ru/ga/habitat/> (accessed 17.07.2020).

10. Pyrikov O.V., Sultanova D.A. (2012) *Teoriia i praktyka staloho rozvytku. Realii ta perspektivy* [Theory and practice of steady development. Realities and prospects]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*. Available at: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=1367> (accessed 17.07.2020).

11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2014) *Zabezpechennia staloho rozvytku mist yak skladova sotsialno-ekonomichnoi modernizatsii rehioniv Ukrainy* [Providing of steady development of cities as constituent of socio-economic modernisation of regions of Ukraine]. *Analitychna zapyska*. Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1611/> (accessed 17.07.2020).

12. *Stratehichne doslidzhennia rehioniv Ukrainy za dopomohoiu SWOT-analizu : kol. monohr. / za red. O. L. Totskoi. – Lutsk : Skhidnoevrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2013. – 180 s.* Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/153579977.pdf> (accessed 17.07.2020).

13. Averkyna M.F. (2018) *Metodolohichni zasady doslidzhennia suchasnykh miskykh protsesiv* [Strategic research of regions of Ukraine is by means of SWOT- of analysis]. *Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi Internet-konferentsii «Ekonomika mista ta urbanistyka» (Kyiv, KNEU, berezen 2018 r.) pp. 59–61*. Available at: https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/kreit/2018/CityAndUrbanSciences2018.pdf (accessed 17.07.2020).

14. Boiko-Boichuk O.V. (2017) *Svitovi tendentsii rozvytku mist: mizhnarodnyi dosvid* [World progress of cities trends: international experience]. Available at: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07bovmmd.htm> (accessed 17.07.2020).